

وزارت جهاد کشاورزی

معاونت امور تولیدات دامی

مرکز اصلاح نژاد و بهبود تولیدات دامی کشور

دستورالعمل اجرایی پروژه توسعه ای گله های گاومیش کشور

گروه دام سنگین

سال ۱۴۰۳

تاسیس ۱۳۲۲

بسمه تعالی

مقدمه :

گاومیش های موجود در کشور با جمعیتی بالغ بر 230 هزار راس در مناطق مختلف ایران زیست می کنند که بیشترین جمعیت گاومیش مختص نژادهای خوزستانی در جنوب کشور میباشد، نژادهای آذری در مناطق غربی کشور (استانهای آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی و اردبیل)، نژاد مازندرانی در مناطق شمال کشور (استانهای گیلان، مازندران و گلستان) را به خود اختصاص داده اند و همچنین پراکندگی گاومیش در دیگر استانهای کشور به عنوان سرمایه ملی و ذخایر استراتژیک کشور محسوب می شوند و به همین جهت حفظ و حراست و ازدیاد جمعیت آنها از ارزش و اهمیت بسیاری برخوردار است. در اکثر کتب دامپروری از گاومیش به عنوان دام هزاره سوم یاد میشود، این دام کم توقع از نظر تغذیه و نیز مقاوم به بیماریها پس از هزاران سال انتخاب طبیعی و مصنوعی و نیز گذر از موانع بسیار و با غلبه بر تمامی شرایط نامساعد محیطی همچنان به حیات خویش ادامه داده و به تکثیر و ازدیاد نسل پرداخته اند و همچنین نسبت به بسیاری از محدودیت های محیطی سازگاری پیدا کرده اند. این مسئله بخصوص با افزایش تولید محصولات دامی (شیر و گوشت با کیفیت) و فراوری محصولات جانبی، لزوم حفظ تنوع ژنتیکی در گاومیش های بومی را الزامی ساخته است چرا که یک گونه بدون تنوع ژنتیکی کافی قادر به سازگاری با تغییرات محیطی و مبارزه با بیماریها و انگل ها و ... نیست. غالب گاومیش های نگهداری شده در روستاهای کشور میباشد که سهم به سزایی در تأمین مواد لبنی و دامی کشور را دارند. پرورش و نگهداری گاومیش در مقایسه با سایر حیوانات با توجه توقع کم تغذیه و سازگاری با شرایط اقلیمی و آب و هوایی مناطق مختلف مقرون به صرفه بوده و کمتر به بیماریهای دامی مبتلا شده و استرس های محیطی (مدیریتی و تغذیه ای و اقلیمی) را به راحتی تحمل می نمایند. شایان ذکر است ایجاد واحد های پرورش گاومیشداری صنعتی و نیمه صنعتی در استانهای گیلان، سمنان، اصفهان، خوزستان گواه بر این ادعا است که پرورش و نگهداری آن اقتصادی و مقرون به صرفه است.

طبق آمارهای ارائه شده، تولید محصولات گاومیش عمدتاً در سطح روستاها و شهرهای کوچک کشور می باشد لذا ضرورت توسعه و ساماندهی گاومیش از طریق تلقیح مصنوعی، به جهت افزایش جمعیت و راندمان تولید در واحدهای روستایی امری اجتناب ناپذیر می باشد.

الزامات قانون نظام جامع دامپروری (ماده 12 و 17) در راستای حفظ و جلوگیری از کاهش شدید نژادهای در معرض خطر انقراض (دام های بومی) به شرح زیر می باشد:

ماده 12 قانون نظام جامع دامپروری کشور - به منظور حفاظت، تکثیر و حمایت از نژادهای دام در حال انقراض کشور، دولت موظف است اعتبارات لازم را از محل عوارض دریافتی از کشتارگاههای دام و طیور، در ردیف های بودجه سالانه کشور پیش بینی نماید. وزارت جهاد کشاورزی موظف است هر سال نسبت به تعیین و اعلام دامهای در حال انقراض اقدام نماید. کشتار این گونه دامها پس از تصویب در کمیسیون مرکب از معاون امور دام وزیر جهاد کشاورزی (به عنوان رئیس کمیسیون)، رئیس سازمان دامپزشکی کشور، رئیس سازمان نظام دامپزشکی جمهوری اسلامی ایران یک نفر متخصص اصلاح نژاد دام و یک نفر دامپزشک در رشته تخصصی مربوط، به انتخاب وزیر جهاد کشاورزی، صورت خواهد پذیرفت.

ماده 17 قانون نظام جامع دامپروری کشور - وزارت جهاد کشاورزی موظف است با استفاده از اعتبارات، امکانات و تشکیلات مؤسسه تحقیقات علوم دامی کشور و مرکز اصلاح نژاد دام کشور، نسبت به شناسایی، ثبت، کنترل، گواهی و حفاظت از منابع و مواد ژنتیکی دام و اصلاح نژاد آن و در راستای ارتقاء سطح تحقیقات و پژوهش های علمی ژنتیکی و تولید مواد ژنتیکی متناسب با شرایط کشور و انجام تحقیقات زیست فن آوری جدید (بیوتکنولوژی) و توسعه فن آوری های نوین کشاورزی اقدام نماید.

اهداف و ضرورت اجرای پروژه:

- 1) توسعه و گسترش تلقیح مصنوعی در سطح گاومیشداریهای روستایی و پیشرفت ژنتیکی
- 2) بهبود مدیریت، افزایش جمعیت و راندمان تولید محصولات لبنی و ارگانیک در واحدهای گاومیش داری
- 3) ساماندهی تولیدات گاومیش از دامداری تا صنایع تبدیلی (زنجیره جمع آوری شیر)
- 4) جمع آوری اطلاعات تلقیح مصنوعی گاومیش بعنوان مهمترین ابزار در اصلاح نژاد و اجرای آزمون نتاج و انتخاب کلچه جهت اجرا در گله های پشتیبان

تعاریف:

- قانون: قانون نظام جامع دامپروری (ماده 12 و 17)
- وزارت: وزارت جهاد کشاورزی
- مرکز: مرکز اصلاح نژاد و بهبود تولیدات دامی کشور

- معاونت: معاونت بهبود تولیدات دامی استان
 - سازمان: سازمان جهاد کشاورزی استان
 - پیمانکار: برابرماده 7 قانون شرایط عمومی پیمان، پیمانکار شخص حقیق یا حقوقی است که سوی دیگر امضاء کننده پیمان است و اجرای موضوع پیمان را بر اساس اسناد و مدارک پیمان بر عهده گرفته است (اتحادیه دامداران، تعاونی ها، شرکت های خدمات دامپروری، کارشناسان مورد تایید سازمان نظام مهندسی).
 - دامدار: به شخص حقیقی یا حقوقی که به نگهداری و پرورش یک یا چند نوع دام اشتغال داشته باشد، دامدار گفته می شود.
 - دامداری روستایی: دامداری که در داخل و حاشیه روستا احداث گردیده است.
 - دامداری صنعتی: نگهداری و پرورش یکی از انواع دام های اهلی را با استفاده از شیوه های متداول و پیشرفته علم دامپروری دامداری صنعتی می گویند.
 - گله پشتیبان: گله هایی که دارای حداقل 5 راس دام ماده مولد می باشند و امکانات و تجهیزات لازم برای شیردوشی (ثابت و سیار) و امکان انجام تلقیح مصنوعی و ثبت اطلاعات را داشته باشند، که از داده های آنان در امور اصلاح نژادی استفاده گردد.
- عملیات: منظور عملیات اجرایی اصلاح نژادی (ثبت مشخصات، رکوردگیری شیر و ترکیبات آن، تلقیح مصنوعی، رکورد برداری وزن و ..)
- ایستگاه: محل نگهداری دام های تحت پوشش عملیات اصلاح نژادی (تولید اسپرم، حفظ و حراست نژادهای مختلف دامی، انجام ترکیب ژنتیکی دام های انتخابی).
- این پروژه فقط در گله های توسعه ای اجرا می گردد:**
- **گله توسعه ای:** در این بخش با استفاده از اعتبارات ملی و استانی در سطح گاومیشداریهای صنعتی، نیمه سنتی و سنتی عملیات تلقیح مصنوعی در گاومیش صورت می پذیرد و در صورتیکه گاومیشداری تحت پوشش مرکز بوده و دارای کد گله و شماره گوش 15 رقمی از برنامه جامع هویت گذاری باشد تلقیح مصنوعی کلیه گاومیش های فحل شده بلامانع است و به منظور مدیریت بهتر گاومیش هایی که قبلا هویت گذاری شده اند در اولویت میباشند.

- به منظور تسریع در انجام عملیات تلقیح مصنوعی، مامور تلقیح مصنوعی موظف است راهنمایی های لازم را به گاو میشدار انتخاب شده (گله توسعه ای) جهت انجام عملیات فوق در دستور کار خود قرار دهد و به منظور افزایش عملکرد با گاو میشدار در تماس باشد.
- عملیات اجرایی (تلقیح مصنوعی) برای گله های توسعه ای از طریق عقد قرارداد با پیمانکاران بخش خصوصی واجد شرایط و یا مامورین تلقیح مصنوعی (با تائید معاونت بهبود تولیدات دامی استان) انجام خواهد شد.

▪ مراحل ثبت و اجرایی پروژه در گله های توسعه ای گاو میش

- ورود اطلاعات پیمانکار یا مامورین تلقیح مصنوعی و اطلاعات گاو میشدار توسط راهبر استان در سامانه هویت گذاری الزامیست.
- شناسایی گله های گاو میش توسط مامورین تلقیح مصنوعی طرف قرارداد با پیمانکار، دریافت کد گله و شماره گوش 15 رقمی از سامانه جامع هویت با هماهنگی معاونت بهبود تولیدات دامی و یا اتحادیه دامداران استان انجام میگردد.
- ورود اطلاعات گله، کد گله و شماره ثبت 15 رقمی بین المللی اخذ شده از سامانه هویت در سامانه اصلاح نژادی دامهای سنگین نیز جهت صدور شناسنامه ضروریست. در غیر این صورت هنگام ورود اطلاعات در سامانه امکان پذیر نمی باشد، جهت راهنمایی بیشتر با کارشناسان مرکز هماهنگی شود.
- در همین راستا جهت صرفه جویی در هزینه، گله های گاو میش های که قبلا در سامانه هویت ثبت گردیده اند جهت اجرای پروژه و انجام تلقیح مصنوعی در اولویت هستند.

الف) ثبت مشخصات:

- نصب شماره گوش 15 رقمی، ورود اطلاعات شجره گاو میش جهت صدور شناسنامه در سامانه اصلاح نژاد دام سنگین این مرکز ضروریست.
- 1) حداکثر یک ماه پس از تولد گوساله عملیات نصب پلاک گوش باید انجام شود.
 - 2) در روستاهایی که تعداد دام گله ها کم می باشد تعریف یک کد گله برای روستا کفایت میکند.

ب) تلقیح مصنوعی :

تلقیح مصنوعی گاو میش با اسپرم کلچه های ممتاز جهت بهبود ژنتیکی میبایست مورد تایید مرکز و معاونت بهبود تولیدات دامی استان باشد.

1) بعد از تلقیح گاو میش ورود اطلاعات اسپرم مصرفی در سامانه اصلاح نژاد دام سنگین انجام گردد.

2) تعداد دفعات تلقیح برای دامهای تحت پوشش حداقل یک و حداکثر 2 تلقیح پیش بینی شده است.

3) پیمانکار موظف است فقط از مأمورینی استفاده نماید که دارای مجوز مهارت تلقیح مصنوعی معتبر هستند.

الف) شرح وظایف مرکز اصلاح نژاد و بهبود تولیدات دامی کشور:

- 1) تعیین حجم عملیات و اعتبارات پروژه برای هر سال و اعلام به استانهای تحت پوشش پروژه.
- 2) ارسال دستورالعمل اجرای پروژه به استانهای مجری.
- 3) ایجاد امکانات نرم افزاری و پشتیبانی از سامانه های اصلاح نژادی مرکز
- 4) نظارت بر پروژه

ب) شرح وظایف معاونت بهبود تولیدات دامی استان :

- 1) تنظیم قرارداد بین پیمانکار یا مامور تلقیح مصنوعی و معاونت جهت اجرای پروژه و ارسال یک نسخه از فایل قرارداد به مرکز
- 2) ارسال حجم عملیات و ریز کرد هزینه های مورد نیاز (برای تامین اعتبارات) برای هر گونه اقدامات اجرایی براساس زیرساخت های موجود در استان خود به مرکز اصلاح نژاد جهت پیش بینی حجم عملیات و اعتبارات هر استان (با توجه به اینکه پیش بینی اعتبارات هر ساله برای استان ها از سوی مرکز اصلاح نژاد انجام می گیرد لذا استان بایستی این ریزکرد هزینه هارا قبل از پیش بینی، به مرکز اصلاح نژاد ارسال نماید. لازم به ذکر است حجم عملیات براساس گزارش عملکرد آن استان برای سال های قبل، پیش بینی می گردد).

پروژه توسعه ای گاو میش			
ردیف	فعالیت	اعتبار به ازای هر فعالیت (ریال)	حجم عملیات(راس)

1	هزینه اسپرم (دو دز)	
2	دستمزد تلقیح با ملزومات و ثبت سامانه	
3	جمع	

- 3) جذب اعتبارات تعیین شده در مهلت اعلام شده.
- 4) تهیه گزارش نحوه هزینه کرد اعتبارات تخصیصی.
- 5) همکاری پیمانکاران یا مامورین تلقیح با معاونت بهبود تولیدات دامی استان بمنظور دریافت اسپرم مورد تایید مرکز.
- 6) آموزش و باز آموزی مجوز تلقیح مصنوعی با هماهنگی مرکز.
- 7) گزارش مستمر ماهیانه به مرکز اصلاح نژاد و نظارت مداوم بر روند اجرای پروژه.
- 8) نظارت بر اجرای صحیح پروژه و ورود اطلاعات تلقیح گاومیش های تحت پوشش در سامانه مرکز.

ج) شرح وظایف پیمانکار:

- 1) شناسایی گله های واجد شرایط پروژه ساماندهی و توسعه گاومیش.
- 2) انجام کلیه مراحل مرتبط با دریافت کدگله و شماره پلاک بین المللی (15 رقمی) و ورود اطلاعات به سامانه اصلاح نژاد دام سنگین مرکز.
- 3) رعایت استاندارد انتخاب شماره های گوش گونه گاومیش طبق دستورالعمل واحد هویت گذاری مرکز.
- 4) تهیه اسپرم های مصرفی از کلچه های ممتاز با تایید مرکز به منظور برقراری ارتباط ژنتیکی.
- 5) پیمانکار موظف است نسبت به بکار گیری مامورین تلقیح ماهر و دارای مجوز تلقیح مصنوعی معتبر از مرکز اقدام نماید.

د) شرح وظایف دامدار:

- 1) همکاری با پیمانکار یا مامور تلقیح مصنوعی و معاونت استان.
- 2) تامین شرایط لازم برای تلقیح مصنوعی گاومیش.

3) در این پروژه به جهت ارائه خدمات تلقیح بصورت رایگان به گاو میشدار، حق انگیزه پیش بینی نشده است.

ماده 5 - تعرفه خدمات :

خدمات این پروژه شامل پلاک گوش 15 رقمی و تلقیح مصنوعی گاو میش به شرط تولید نتاج (مرده یا زنده) و ورود اطلاعات در سامانه اصلاح نژادی دامهای سنگین مرکز می باشد که مبلغ تعرفه کلی برای هر راس 800 هزار تومان در نظر گرفته شده است. این مبلغ برای سال های آتی طبق ریز کرد هزینه ها و حجم عملیاتی خواهد بود که استان ها اعلام خواهند کرد و لذا انتظار می رود استان ها مکاتبات لازم را قبل از تعیین اعتبارات به این مرکز اعلام نمایند.

توضیح: هزینه کرد فعالیتهای اصلاح نژادی با توجه به جمعیت گله، دوری و نزدیکی گله های تحت پوشش و ... به عهده معاونت بهبود تولیدات دامی استان میباشد به نحوی که از مبلغ اعلام شده تجاوز نکند. حق انگیزه دامدار نیز براساس آبستنی دام یا اخذ نتاج به دامدار تعلق خواهد گرفت.

همچنین با نظر به اینکه اعتبارات ابلاغی مربوط به بازه زمانی یکساله می باشد، لذا استانها از زمان ابلاغ اعتبارات به مدت یکسال کاری فرصت دارند نسبت به جذب و گزارش عملکرد پروژه اقدام نمایند.

استانهای تحت پوشش پروژه برای سال 1403: آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، اردبیل، گیلان، خوزستان

تاسیس ۱۳۳۳